26865 ـ به تاخیر انداختن قضای روزه‌ی رمضان تا رمضان بعد

سوال

به سبب عادت ماهیانه چند روز از ماه رمضان را روزه نگرفتم و این مربوط به چند سال پیش است و تاکنون قضای این روزه‌ها را نگرفته‌ام. الان باید چکار کنم؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

امامان اهل علم بر این اتفاق دارند که هر کس روزهایی از رمضان را روزه نگرفته باید قضای آن را تا پیش از فرا رسیدن رمضان بعدی به جای آورد.

آن‌ها به حدیثی که بخاری (۱۹۵۰) و مسلم (۱۱۴۶) از عائشه ـ رضی الله عنها ـ روایت کرده‌اند استدلال کرده‌اند که می‌گوید: گاه قضای روزه رمضان من باقی می‌ماند اما نمی‌توانستم آن را به جای آوردم مگر در شعبان.

حافظ ابن حجر می‌گوید:

از توجه ایشان به قضای روزه در شعبان می‌توان به عدم جواز به تاخیر انداختن روزه تا فرا رسیدن رمضان بعد پی برد.

حال اگر قضای رمضان را تا فرا رسیدن رمضان بعد به تاخیر انداخت کارش از دو حالت خارج نیست:

نخست اینکه تاخیر وی از روی عذر بوده؛ مثلا بیمار شده و بیماری‌اش آنقدر طول کشیده که رمضان بعد فرا رسیده است. در این صورت گناهی مرتکب نشده زیرا عذر داشته و تنها باید قضای آن را به جای آورد، یعنی به همان تعدا روزه‌هایی که نگرفته روزه بگیرد.

حالت دوم این است که بدون عذر قضای روزه‌اش را به جای نیاورده باشد، یعنی توانایی قضای روزه‌ی رمضان قبل را داشته اما این کار را انجام نداده تا آنکه رمضان بعد فرا رسیده است.

این شخص به دلیل به تاخیر انداختن بدون عذر قضا گناهکار است و امامان اهل علم بر این اتفاق دارند که باید قضای آن را به جای آورد، اما بر سر این اختلاف دارند که آیا همراه با قضا باید به جای هر روز یک مسکین را غذا دهد یا خیر؟

امامان مالک و شافعی و احمد بر این رای هستند که وی باید غذا دهد و به آنچه از برخی صحابه مانند ابوهریره و ابن عباس رضی الله عنهما وارد شده استدلال کرده‌اند.

اما رای امام ابوحنیفه رحمه الله بر این است که برای وی غذا دادن همراه با قضا واجب نیست.

استدلال امام ابوحنیفه این است که الله متعال کسانی را که در رمضان روزه نگرفته‌اند تنها امر به قضای روزه کرده و غذا دادن را ذکر نکرده است. الله متعال می‌فرماید:

وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ [بقره: ۱۸۵]

(پس هر که بیمار یا در سفر است [باید به شمار آن] تعدادی از روزهای دیگر [را روزه بگیرد]).

مراجعه نمایید به: المجموع (۶/ ۳۶۶) و المغنی (۴/ ۴۰۰).

امام بخاری نیز همین قول دوم (نظر امام ابوحنیفه) را برگزیده و در صحیح خود می‌گوید:

ابراهیم ـ یعنی نخعی ـ می‌گوید: اگر کوتاهی کرد تا آنکه رمضان بعدی فرا رسید [قضای] آن را روزه می‌گیرد و غذا دادن را لازم نمی‌داند، اما از ابوهریره به طور مُرسل و ابن عباس نقل شده که باید غذا دهد سپس بخاری می‌گوید: و الله متعال سخنی از غذا دادن به میان نیاورده بلکه تنها فرموده است: شماری از روزهای دیگر.

علامه ابن عثیمین در تقریر عدم وجوب غذا دادن می‌گوید:

اما سخنان صحابه اگر مخالف ظاهر قرآن باشد در حجت بودن آن اشکال است و این واجب دانستن غذا دادن نیز مخالف ظاهر قرآن است، زیرا الله متعال جز [روزه گرفتن در] شماری از روزهای دیگر [سال] چیز دیگری را واجب نساخته و بیش از آن را واجب نگردانده، بنابراین ما نیز بندگان خدا را به چیزی که الله بر آنان لازم نساخته الزام نمی‌کنیم مگر با دلیل کافی. هر چند ممکن است آنچه از ابن عباس و ابوهریره رضی الله عنهم نقل شده بر سبیل استحباب باشد نه وجوب. پس قول صحیح در این مساله چنین است که بیش از روزه بر وی چیز دیگری لازم نیست هرچند به سبب تاخیر [بدون عذر] گناهکار است الشرح الممتع (۶/ ۴۵۱).

بنابراین واجب تنها قضای این روزه‌ها است، اما اگر انسان از روی احتیاط به جای هر روز به یک بینوا غذا دهد کار نیکی انجام داده است.

خواهری که این سوال را پرسیده اگر تاخیر قضای رمضانش بدون عذر بوده باید توبه کرده و تصمیم به عدم تکرار این کار بگیرد.

از الله متعال خواهانیم ما را به سوی آنچه مایه‌ی خشنودی اوست توفیق دهد.

والله اعلم